

16-та Национална конференция по проблемите на превенцията на употребата и злоупотребата с наркотични вещества

ДОСТЪПНОСТ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА УПОТРЕБАТА НА ДИАЗОТЕН ОКСИД (РАЙСКИ ГАЗ) НА ЕВРОПЕЙСКО НИВО. ПРЕВЕНЦИЯ И РЕГУЛАТОРНИ МЕРКИ

Александър Панайотов,

д-р по социология,

Ръководител на Национален фокусен център за наркотици и наркомании, НЦОЗА

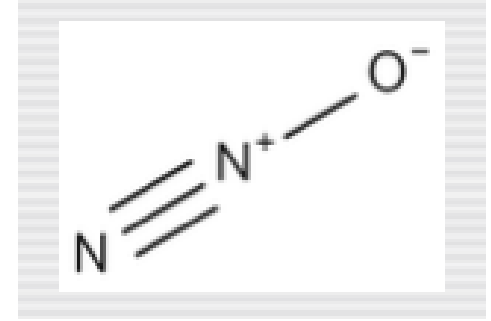
НАЦИОНАЛЕН ФОКУСЕН ЦЕНТЪР
ЗА НАРКОТИЦИ И НАРКОМАНИИ

гр. Шумен, 09 юни 2022 г.

Защо предизвиква загриженост

- Повишена употреба на диазотен оксид в местата за забавление през последните 10 години
- Все по-често се отчитат сериозни здравни и социални вреди, свързани с неговата употреба
- Употребява се предимно от младежи
- Сигналите, които се получават предполагат увеличение на интензивната употреба

Какво представлява

- Безцветен, сладък на вкус газ
- Често срещан и с наименования като: „laughing gas“, „whippets“, „hippy crack“
- Ефекти:
  - релаксация, отпускане;
  - анестетично действие;
  - антиноцицептивно, обезболяващо действие;
  - анксиолитично действие (намаляване на емоционалната напрегнатост, страха, безпокойството)

Диазотен оксид – легална употреба

- Добавка към храната
- В промишлеността
- За медицински цели (Entonox, анестезия)
Включен в списъка на СЗО на основните лекарства

Използва се като средство за забавление от 19 век

Източник: Joanna de Morais, EMCDDA,
10-та Разширена среща на страните от мрежата REITOX

И днес

Източник: Joanna de Morais, EMCDDA,
10-та Разширена среща на страните от мрежата REITOX

Разпространение на употребата на диазотен оксид (райски газ)

- Ограничена информация
- Global Drug Survey 2021
  - Употреба поне веднъж някога в живота (22,5%)
  - Употреба поне веднъж през последната година (9,7%)
- Сигнали за увеличаване на употребата в някои европейски страни
- Причини за по-голямата популярност:
  - лесна достъпност
  - ниска цена
  - краткотрайни ефекти
  - общо възприемане от употребяващите, че е относително безопасно и социално приемливо

Най-често се употребява

- На фестивали
- Преди посещение на клубове
- На домашни партита

Източник: Joanna de Morais, EMCDDA,
10-та Разширена среща на страните от мрежата REITOX

Остра токсичност

- Хипоксия (недостиг на кислород)
- Риск от падане
- Измръзване
- Баротравма (нараняване, причинено от промяна в налягането, засягащо обикновено ухото и белия дроб)

Рентгенова снимка на гръден кош, показваща двойна лява сърдечна граница с наличие на въздух в медиастинума

Хронична токсичност

- Дефицит на В12
- Хематологични нарушения
- Неврологични нарушения
- Психични разстройства
- Тромбо-емболизъм

Здравни рискове

Нарастват, когато:

- Веществото се вдишва директно, а не чрез балон
- Няколко контейнера се използват един след друг
- Веществото се използва интензивно и често
- Веществото се използва в комбинация с други субстанции
- Употребяващият има психично и/или респираторно заболяване
- Веществото се използва в близост до пътища или водни басейни, поради ефектите върху координацията и баланса
- Веществото се използва, когато мозъкът все още расте, това може да повлияе върху развитието

Шофиране под въздействие на диазотен оксид

▲ Tonight a car ended up on its roof after an accident on the Thomas Morelaan. © Region15

Car hits tree and flips over, police find nitrous oxide tank in vehicle

A motorist flipped over with his vehicle on Tuesday evening. The car hit a tree and came to rest on its roof. Police found a nitrous oxide tank in the car after the accident.

Editorial Zoetermeer 12-04-22, 21:25 Last update: 12-04-22, 21:27

Източник: Joanna de Morais, EMCDDA,
10-та Разширена среща на страните от мрежата REIТОХ

Предстоящо

- **Технически доклад на EMCDDA за диазотния оксид.** Технически преглед на наличната информация относно химията, фармакологията, токсикологията, потенциала за злоупотреба с веществото и развиване на зависимост, епидемиологията, пазара, отговорите в областта на законодателството и формиране на политика (включително ограничителни мерки), легалната употреба на диазотен оксид.
- **Национални проучвания и опит на страните по темата.**

В контекста на Франция

- Първа употреба в края на 90-те (на партита със свободен достъп). През 2015 г. нова тенденция за употреба от студенти по медицина. От 2017 г. се подават сигнали за публично предлагане на пълнители с райски газ в Северна Франция, Париж и големите градове. Увеличаване на сигналите през последните 3 години.
- Специализирано проучване за употребата на райски газ (Cosys 2017-2018) – 6,2% от момчетата и 3,0% от момичетата.

Регулаторни мерки:

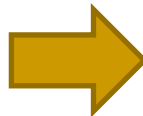
- **Забрана за продажба/ употреба съгласно общински подзаконови нормативни актове.**
- **Законодателният процес стартира през 2019 г., като от 1 юни 2021 г. е приет закон за забрана на продажба на диазотен оксид на непълнолетни и контролиране на продажбите в интернет.**
- **Превантивни кампании (регионални и национални; кампании в социални медии, постери и др.).**

В контекста на Ирландия

- Съгласно EWSD 2021 (извадка 4398) с включен специален модул за диазотен оксид (N₂O): 23,3% са го употребявали поне веднъж някога в живота, 3,7% - през последната година, 1,1% - през последния месец. От 246 респонденти попълнили изцяло модула 23% от тях са употребили веществото за първи път през последната година, 31% - през последните 1-2 години, а 33% - са го употребили за първи път като туристи извън Ирландия.
- Най-често употребата е ставала на домашни партита и вкъщи, по-рядко – в клубове и барове и на обществени места (улица, парк).
- Мъжете са по-активни в употребата, но разликата по полов признак не е голяма (от 5 до 12 процентни пункта).
- Съгласно проведено през 2019 г. онлайн проучване сред 1193 ирландци, участващи на музикални фестивали, 28% са употребявали диазотен оксид през последната година. 619 ирландци са участвали на фестивали извън страната, като 38% от тях са употребявали N₂O. Участниците в изследването са били предимно с водеща употреба на стимуланти.
- Националната система за търсене на лечение отчита 5 случаи през 2020 г. и 10 – през 2021 г. (предимно в комбинация с други вещества, най вече канабис).
- **Незаконно е да се продава като психоактивно вещество от 2010 г.**

В контекста на Литва

- Засилване на обществения интерес (запитвания, и-мейли)
- Увеличаване на продажбите на N2O за употреба за забавление
- Злоупотреба с N2O на летни музикални фестивали
- Притеснения относно N2O от Министерство на здравеопазването и Министерство на околната среда и призови за ответни мерки
- Сигнали за увеличаване на употребата на N2O за забавление в други страни

Регулаторни мерки от октомври 2020 г.

- Позволен за употреба само за медицински и/или промишлени цели
- Компаниите трябва да получат разрешение преди да започнат дейността си
- Не е разрешена продажбата на дребно
- Забранено е да бъде изпращано по пощата
- Търговията се осъществява само от оторизирани компании
- Не се отнася за медицински, научни, държавни институции и продукти

В контекста на Нидерландия

- Увеличаване на достъпността и употребата на райски газ, особено сред младите хора и непълнолетните (дори на възраст 13 години), сред посещаващите нощните заведения и младите имигранти (от Турция и Мароко).
- Увеличаване на използването на големи контейнери, вместо патрони, с вместимост за до няколко балона.
- Увеличаване на случаите, свързани с употреба на райски газ в центровете по токсикология и спешните центрове за наркотици.
- Увеличаване на случаите на инциденти на пътя, отчетени от полицията.
- В края на 2019 г. е извършена национална оценка на риска от употребата на N₂O, която определя веществото като потенциално да причини здравни вреди.

Регулаторни мерки

- През есента на 2021 г. в Парламента е внесено предложение за регулаторни мерки, свързани с N₂O, насочени към ограничаване на достъпността му за употреба за развлечение и гарантиране на законното (подходящото) му използване за технически цели или като хранителна добавка. Без продажба на непълнолетни, максимум 10 патрона на възрастен и без включени балони. Без продажба на контейнери за употреба за развлечение (само за промишлени и технически цели).
- Предложението е в процес на дискусия. Вероятно ще влезе в сила през тази или следващата година.

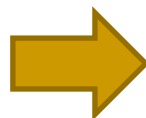
В контекста на Нидерландия (мерки за превенция)

- Превантивни материали за специалисти и родители (вкл. на арабски и турски)
- Видеа, брошури, летни курсове
- Подкрепа за общините с разработване на насоки към специалистите по превенция за ограничаване на здравните и социалните вреди във връзка с употребата на райски газ, вкл. приемане на общински подзаконови актове
- Кампании за превенция на шофирането под влияние на N₂O

В контекста на Дания

- Съгласно GPS 2021 1,2% от мъжете и 0,7% от жените на възраст 16-34 г. са употребявали райски газ през последната година.
- Увеличение на случаите в центровете по токсикология, свързани със здравни вреди от райски газ (от 18 през 2017 г. до 90 през 2020 г. и 73 през 2021 г.).
- Първи регулаторни мерки през 2016 г.: забрана на продажба на пълнители с райски газ с цел интоксикация (затваряне на датски сайтове, предлагачи пълнители и балони). Затруднения с определянето от търговците за какви цели извършват продажбите.

Регулаторни мерки

- През юни 2020 г. в датското законодателство са приети допълнителни мерки за превенция на употребата на райски газ:
  - Да не се продава на лица под 18 години.
  - Да не се внася в страната от употребяващи под 18 г.
  - Продажба на частни потребители на не повече от 2 пълнителя на ден.
  - Да не се продава на места за продажба на алкохол, тютюн и електронни цигари.
  - Забрана за внос и продажба на големи контейнери с райски газ.
- През 2022 г. се предвижда да бъдат приети нови мерки свързани с продажбите в социалните медии и притежанието на райски газ с цел интоксикация.

В контекста на Дания (мерки за превенция)

- Най-вече на общинско ниво и подкрепени от национални интервенции за информиране на младите хора за последствията и вредите от райския газ, като част от образованието за борба с наркотиците и действията в общността.
- Усилията често се осъществяват на база изграденото сътрудничество в общините между училище, социални служби и полиция.
- За да подкрепи общинските усилия, Датската здравна служба подготвя редовни материали за консултиране, които могат да се използват в местния диалог с младите хора и родителите.

Още по темата

- Препоръки за превенция на злоупотребата с диазотен оксид, Европейска мрежа за превенция на престъпността (EUCPN), 2021

Източник: Joanna de Morais, EMCDDA,
10-та Разширена среща на страните от мрежата REITOX

Благодаря за вниманието!

nfp-drugs.bg

a.panayotov@ncpha.government.bg